

AZ INTERNET AZ ÚJ FEUDALIZMUS?

GOSZTONYI GERGELY



Az MTA-ELTE Joggörényeti Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. GOSZTONYI GERGELY

AZ ELTE MAGYAR ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI TANSZÉKÉNEK
ADJUNKTUSA

GOSZTONYI@AJK.ELTE.HU

2021. október 18.

Alfred C. Yen 2002-ben jelentette meg nagy hatású írását a Berkeley Technology Law Journal-ban, amely a kibertérre vonatkozó metaforákat elemezte.¹ Az internet korai korszakában sokan hitték, hogy az Internet egy ősi, szabályozástól mentes, jogmentes tér, ahol a kommunikációban résztvevők önszabályozó módon, az állami szabályozástól függetlenül fogják majd a szabályokat megalkotni, hiszen „az interneten nem érvényesülnek a fizikai, földrajzi határok, így a kibertér természeténél fogva de facto alkalmatlan a tradicionális értelemben vett jogi szabályozásra.”² Ennek alátámasztására többen a Vadnyugat metaforát alkalmazták,³ ám a jogmentes tér mítosza nem volt sokáig

fenntartható. Yen így azt vizsgálta meg írásában, hogy mennyire alkalmazható a Vadnyugat (vagy ahogy ő nevezte: nyugati határvidék⁴) metafora, azaz mennyire tartható fenn az interneten azon helyzet, ahol (majdnem) mindent meg lehet tenni mindenféle felelősség nélkül.

Yen szerint a metaforák használata segíti az emberiséget, hogy megértse az ismeretlent: összehasonlítja a már létezővel, és ez megnyugvást kínál számára. A Vadnyugat jellegzetességeinek a vadonatúj kibertérre történő átvitelével is ez a helyzet: a korai teoretikusok megkeresték a hasonlóságokat, és nagyfokú egyezést vettek észre. Mint a 19. századi telepések, úgy népesítették be a kezdeti pionírok a kibertér is: egy bőséges, felfedezésre váró terület, ahol a lehetőségek végtelen tárháza várja, sőt hívogatja a felfedezőket. Hatalmas gazdasági potenciál és minimális állami beavatkozás mellett valósulhat meg az egyéni szabadság.⁵ Ugyanakkor a metafora használata problematikus: nem vesz tudomást mindazokról a történelmi problémákról, amelyek az új föld felfedezésével és meghódításával jártak – elég itt csak az őslakosok és a nők ellen elkövetett bűnökre utalni. Banditizmus, rasszizmus, szerencselovagok, a jog szerepének minimális volta jellemezte ezt a helyet: tényleg ezt szeretnénk az internetes kommunikációban is? – teszi fel a kérdést Yen.⁶

A válasza - nem meglepő módon - nemleges. Ezért kínál fel a romantizált

Vadnyugat helyett egy új metaforát, amelyet nem a Vadnyugat helyett, hanem annak kiegészítéseként képzel el. Ezt az új metaforát pedig az európai feudalizmusban találja meg. Álláspontja szerint a feudális struktúráknak két jellegzetessége van, amelyeknek a kibertérre vonatkoztatva is fontosságot tulajdonít: egyrészt a hűbéri láncolatból adódó összefonódása a magán- és közhatalomnak, másrészt pedig a kormányzás töredezettsége, amely alatt azt érti, hogy nem csupán a központi hatalom, hanem a földesúri hatalom is jelentős szerepet játszott az állam működtetésében.⁷ Mindezt tetézi a parasztság röghöz kötése, és az a kiszolgáltatottság, amely a lakosság többségét jellemezte.

Ha mindezt rávetítjük az internet világára, azt látjuk, hogy a metafora meglepően jól írja le a helyzetet: az interneten is elképzelhető, hogy egy szervezet vezesse ezt a sokszínű, sokrétű és immár milliárd felhasználóval rendelkező entitást. Ugyanakkor a legfelső szintű domainnevek (top-level domain, TLD) kiosztását mégis két nem-nyereségérdekelte világszervezet, az Internet Corporation for Names and Numbers (ICANN) és az Internet Society (ISOC) tartja kézben. Yen szerint ők a feudális uralkodók mai megfelelői, hiszen a kibertér 'földjét', azaz a kommunikáció infrastruktúráját ők kontrollálják. Ám ehhez a mai földesurakat, az internetszolgáltatókat (Internet Service Provider, ISP) és



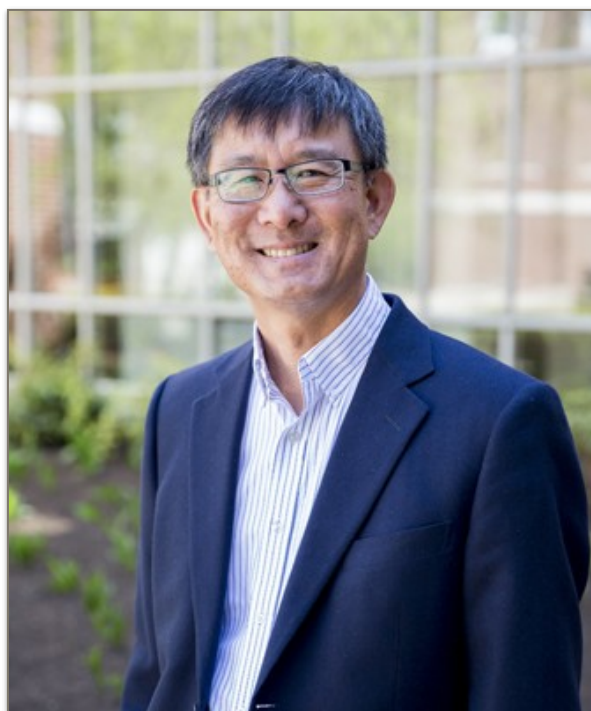
közvetítő szolgáltatókat (intermediaries) kell segítségül hívnia, így a hatalom gyakorlása megoszlik közöttük.⁸ A ma földesurai szabályozzák az internethez való hozzáférést a tömegek (a mai parasztság) számára: eldönthetik, hogy mikor, milyen ellenszolgáltatásért cserébe használhatjuk a kiberteret. Tilthatnak tartalmakat, cenzúrázhatnak, megszüntethetnek felhasználói fiókokat, és ráadásul az 'alkotmányt' is ők határozzák meg, csak ma már felhasználási feltételeknek (terms of service, ToS) nevezik őket. Mindezt az úgynevezett 'privatizált szabályozás' keretein belül, azaz az állami közhatalom gyakorlása az új földesurakra marad. Ez azonban – miképpen a feudalizmusban is – fragmentált és sokszor kiszámíthatatlan.

Ahogy a feudalizmusban, úgy az interneten is megtalálható

a tömegek röghöz kötése és kiszolgáltatottsága, ám ma már jóval kevésbé vesszük észre mindezt. Kötelezően reklámokat nézünk, átadjuk internetes életünk minden apró (sokszor személyes) adatát, és a figyelmünk az új fizetőeszközünk. A metafora ugyanakkor természetszerűleg nem tökéletes: egyrészt a feudális rendszerekre jellemző fegyveres problémamegoldás (szerencsére) nem jellemző a kibertérre, másrészt a tömegek fizikai kiszolgáltatottsága messze nem olyan fokú, mint a feudális Európában.⁹ Ahogy Yen fogalmazott: a történelmi leckék analógiája megmutathatja, hogy nem csupán a szabadság földje lehet az internet, hanem egy sötétebb, vészjóslóbb hely is.

Az amerikai jogirodalomban létező hagyomány alapján

Yen 2020-ban megvizsgálta a korábbi tanulmányában foglaltakat,¹⁰ és arra jutott, hogy a feudalizmus metaforája továbbra is megállja a helyét. Három kérdésben ugyanakkor pontosította, és kiegészítette eredeti gondolatait:



Egyrészt alábecsülte az új földesurak uradalmainak nagyságát

és a rajtuk 'dolgozó' új parasztság mértékét.¹¹ Összevetésként érdemes megemlíteni, hogy 2018-ban „az Apple bevétele meghaladta a vietnámi GDP-t, míg az Amazon kutatási és fejlesztési kiadásai önmagában majdnem akkorák, mint Izland GDP-je.”¹²

Alábecsülte azt a politikai hatalmat is, amelyet az új földesurak birtokolnak.

¹³ Ahogy ma már választások eldöntésében is kulcsszerepet

játszhatnak, ugyanúgy az algoritmusaiuk döntenek el, hogy az új parasztság milyen tartalmat fogyasszon.

Harmadikként pedig azt a kérdést járja körül, hogy az új földesurak vajon tényleg az internetszolgáltatók vagy már maguk az államok inkább?¹⁴ Amikor a szabályozás az

jogtörténeti elméletek. *Joghistoria*, 2021, 26. évf., 1–2. sz., 44. p.

³ Rusch, Jonathan J.: Cyberspace and the „Devil's Hatband”. *Seattle University Law Review*, 2000, 24. évf., 2. sz. 577–582. p.

⁴ Yen, 2002, 1210. p.

⁵ Yen, 2002, 1211. p. és 1224. p.

⁶ Yen, 2002, 1230. p.

⁷ Yen, 2002, 1234. p.

⁸ Yen, 2002, 1241. p.

⁹ Yen, 2002, 1249. p.

¹⁰ Yen, Alfred C.: Revisiting the Western Frontier. *IDEA – The Law Review of the Franklin Pierce Center for Intellectual Property*, 2020, 60. évf., 1. sz., 134–148. p.

¹¹ Yen, 2020, 137. p.

¹² Owens, Jay: The tech giants dominated the decade. But there's still time to rein them in. *The Guardian*, 2019. december 25., <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/dec/25/2010s-tech-giants-google-amazon-facebook-regulators>

¹³ Yen, 2020, 141. p.

¹⁴ Yen, 2020, 145. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Digital feudalism: <https://nymag.com/intelligencer/2019/11/in-2029-the-internet-will-make-us-act-like-peasants.html>

2021. 10. 14.

2. oldal: Yen, Alfred C.: https://www.bc.edu/content/bc-web/schools/law/academics-faculty/faculty-directory/alfred-chueh-chin-yen/_jcr_content/profileimage.img.png

2021. 10. 14.